

## KLIMAT I JEGO POLE LEKSYKALNE JAKO SŁOWA KLUCZE WSPÓŁCZESNEGO DYSKURSU PUBLICZNEGO<sup>1</sup>

### 1. SŁOWA KLUCZE

Istotność słowa w języku, tekście lub kulturze interesuje od lat lingwistów, obserwatorów życia społecznego, dziennikarzy, specjalistów od marketingu i reklamy. Pojęcie słów kluczy zajmuje ważne miejsce w badaniach semantycznych: w semantyce kognitywnej i w modelu językowego obrazu świata, a także w badaniach statystycznych. Dychotomia między statystyką a społecznym poczuciem ważności jest immanentnym składnikiem pojęcia <słowo klucz>. Termin *słowo klucz* jest znany w teorii i historii literatury oraz kultury, występuje w tytule znanego artykułu Kazimierza Wyki [1973]. Wyka przedstawił metody statystycznych badań filologicznych tekstów literackich Pierre'a Guirauda i zaproponował przeniesienie ich na grunt polski.

Anna Wierzbicka w monografii *Key words* [1997, wyd. polskie *Słowa klucze* 2007] analizuje pojęcia szczególnie ważne dla kultury rosyjskiej, polskiej, angielskiej i australijskiej oraz japońskiej. Podstawową metodą A. Wierzbickiej jest analiza tekstów kultury uwzględniająca semantykę, gramatykę i konotacje. Słowa klucze są eksplikowane za pomocą kodu *lingua mentalis* opartego na prymitywach semantycznych [por. też Goddard, Wierzbicka 2014].

Słowa klucze danej kultury charakteryzuje odmienna niż w innych językach definicja lub użycie albo wyraźnie większa frekwencja niż w słowach podobnych lub identycznych znaczeniowo w innych językach. Do tych dwóch cech słów kluczy należy jeszcze dodać ich wieloznaczność i silną dyspersję, tj. obecność w wielu typach tekstów i kręgach tematycznych.

Walery Pisarek [2002] i Michael Fleischer [1996; 2003] badają słowa kluczowe metodą ankietową. M. Fleischer próbuje wyodrębnić pojęcia, które nazywa symbolami kolektywnymi w myśl zasady, że kultura to

---

<sup>1</sup> Tekst powstał w ramach projektu „Słowa klucze” dotowanego w programie NCK „Polszczyzna. Dodaj do ulubionych”. Wykorzystano fragmenty książki *Słowa roku, słowa miesiąca, słowa dnia* [Kwiecień, Łaziński 2018].

„rzeczywistość znaków” [Fleischer 1996, 25]. W. Pisarek dąży do skompletowania w badaniach ankietowych pełnej listy polskich słów sztandarowych, czyli takich, które nadają się na transparent „Niech żyje x” lub „Precz z x” [Pisarek 2002, 8 i n.].

Słowa klucze i pojęcia kluczowe to także narzędzie opisu językowego obrazu świata. Zespół Jerzego Bartmińskiego bada symboliczną moc stereotypu ludowego [Słownik stereotypów i symboli ludowych 1996–, t. 1. Kosmos: z. 1. Niebo, światła niebieskie, ogień, kamienie [1996], z. 2. Ziemia, woda, podziemie [1999], z. 3. Meteorologia [2012], z. 4. Świat, światło i metale [2012], t. 2. Rośliny: z. 1. Zboża [2017].

Zespół J. Bartmińskiego opracowuje też *Leksykon aksjologiczny Słowian i ich sąsiadów* [2015–]. J. Bartmiński i M. Grzeszczak [2014] opublikowali opracowany na podstawie polskiej literatury aksjologicznej i zweryfikowany ankietowo zestaw wartości, które można uznać za najbardziej reprezentatywne *koncepty kulturowe* (termin autora) lub słowa klucze kultury polskiej. W kolejności liczby wskazań w przebadanych opracowaniach listę otwiera następujące 20 słów: *rodzina, praca, miłość, wiara (religijność), przyjaźń, wolność, sprawiedliwość, prawda, tolerancja, uczciwość, patriotyzm, ojczyzna, godność, demokracja, zdrowie, odpowiedzialność, dobro, honor, pieniądze, władza* [Bartmiński 2016, 26].

Wśród tych 20 słów nie pojawia się pole leksykalne klimatu ani przyrody, choć jest *zdrowie*. Nie ma go też na liście pojęć najważniejszych dla Polaków w badaniu ankietowym porównującym wartości polskie, niemieckie i rosyjskie końca tysiąclecia. W pierwszej dziesiątce zgłaszanych przez Niemców pojawia na szóstym miejscu ochrona środowiska – *Umweltschutz*; brak słów związanych ze środowiskiem w ankietach polskich i rosyjskich. Polskie myślenie o przyrodzie odzwierciedlało się przed 20 laty raczej w stereotypach ludowych niż w dyskursie codzienności (por. tytuły pierwszych zeszytów *Słownika stereotypów ludowych*).

## **2. STATYSTYKA SŁÓW POLSKIEGO DYSKURSU PUBLICZNEGO. SŁOWA DNIA I MIESIĄCA**

Różne procedury statystyczne stosuje się dziś w programach do automatycznej ekstrakcji informacji, ustalających stopień podobieństwa tekstów lub ich autorstwo, nawet w automatycznych programach tłumaczących. Aby tworzyć takie zaawansowane programy, należy najpierw policzyć częstość względną słów w jednym tekście (grupie tekstów) i porównać ją z częstością względną w większym korpusie referencyjnym. Ta procedura pozwala wybrać słowa klucze dla danego tekstu, okresu lub typu dyskursu, w powiązaniu z kontekstem pozwala też rozdzielić znaczenia słów kluczy oraz ich konotacje. W dalszej części ograniczymy się do badań statystycznych słów kluczy polskiego dyskursu publicznego.

Regularne badanie frekwencji słownictwa prasy codziennej rozpoczęło się w Polsce w ramach Narodowego Korpusu Języka Polskiego, a od roku 2011 trwa codzienny nieprzerwany monitoring największych dzienników w Instytucie Języka Polskiego UW. Podstawowa strona projektu: <http://www.slowanaczasie.uw.edu.pl>, strona statystycznych słów dnia: <http://slowadnia.clarin-pl.eu>. Wybieramy słowa dnia z kanałów RSS Polska i Świat największych dzienników ogólnopolskich: „Dziennik. Gazeta Prawna”, „Fakt”, „Gazeta Wyborcza”, „Nasz Dziennik”, „Polska. The Times”, „Rzeczpospolita” i „Super Express”. Frekwencję względną słów w tekstach z jednego dnia porównujemy z frekwencją w korpusie referencyjnym 12 miesięcy. Jako algorytm statystyczny stosujemy test G, ulepszoną wersję testu  $\chi^2$  do badań tekstowych.

Oprócz słów dnia zespół projektu od roku 2013 wybiera spośród słów o najwyższym stopniu kluczowości dziennej słowa miesiąca (nie jest to wybór ściśle statystyczny) i publikuje na stronie projektu komentarze filologiczne do tych wyrazów. Poniżej podano słowa miesiąca z ostatnich pięciu lat. Przy niektórych starszych wyrazach dodano niezbędny kontekst dyskursu. Boldem wyróżniono słowa związane z klimatem lub przyrodą.

2013: I *związki partnerskie* (debata), II *abdykacja* (Benedykta XVI), III *konklawe*, IV *zarodek* (w zapłodnieniu *in vitro*), V *szmata* (Marsz Szmata), VI **nawałnica**, VII *ubój rytualny* (zakaz), *próg ostrożnościowy* (długu publicznego), VIII *kibol*, IX *janosikowe* (lokalny podatek), X *pod-słuch* (amerykański), XI *tęcza* (spalona 11.11.), XII *gender*, *Euromajdan*.

2014: I *awizo* (przesyłki), II *pączek*; III *aneksja* (Krymu), IV *separatysta*, V *powódź*, VI *taśma*, *murzyńskość*; VII **upał**, VIII *konwój*, *wirus* (Ebola), IX *dżihadysta*, *upał*, X *synod*, *szpieg*, XI *liczyć* (głosy), XII *choinka*, *kilometrówka*.

2015: I *frankowicz*, II *górnik*, III **zaćmienie**, IV *ludobójstwo* (Ormian 1915), V *JOW* (jednomandatowy okręg wyborczy), VI *zamach*, VII *dopalacze*, VIII *imigrant*, *uchodźca*, IX *granica*, X *parlament i sejm*, XI *niepodległość*, XII *trybunał*.

2016: I *piłka ręczna*, II *teczka*, III *opona* (wypadek prezydenta), IV *500+*, *1050* (rocznica chrztu Polski), V *marsz*, VI *Brexit*, VII *pielgrzym*, *pucz*, VIII *igrzyska*, IX *reprzywatyzacja*, X *kobieta*, *protest* (czarny), XI *edukacja*, *ekshumacja*, XII *święta*.

2017: I **powietrze**, **smog**, II **drzewo**, III *rada* (Europejska), IV *gimnazjum*, V *majówka*, VI **puszcza**, VII *sąd*, VIII *poszkodowany* (w nawałnicy), IX *reforma*, X *rezydent*, XI *asesor*, XII *prezent*.

2018: I *ratunek* (K2), II *pamięć* (ustawa o IPN), III *handel* (w niedziele), IV *niepełnosprawni*, V *opiekun*, *dane*, VI *mistrz(ostwa)*, VII **jaskinia** (dzieci uwięzione w jaskini w Tajlandii), VIII *defilada*, IX *samorząd*, X *miasto / miejski*, XI *nadzór* (finansowy), XII **klimat**.

2019: I *nienawiść*, II *alimenty*, III *nauczyciel*, IV *strajk*, V *pedofilia*, VI *niezawisłość*, VII *równość* (marsz), VIII *lewica*, *prawica*, IX *kandydat*, X *wynik* (wyborów), XI **tygrys** (uratowany na granicy), XII *nagroda*.

2020: I *epidemia*, II **wiatr**, III *kwarantanna*, IV *maseczka*, V *odmrażanie*, VI *głosować*, VII *rasizm*, VIII *przemoc (antyprzemocowy)*, IX *solidarność*, X *LGBT*, XI **zwierzę**, XII **futro**, XIII *aborcja*, XIV *strefa*, XV *szczerbionka*.

### 3. SŁOWO ROKU

#### 3.1. Plebiscyt na słowo roku w Polsce

Słowo roku wyłaniane jest decyzją ogólnopolskiej kapituły językoznawców oraz w otwartym plebiscytcie internetowym. Internauci mają do wyboru słowa miesiąca i inne najczęstsze w skali roku, ale mogą też zgłaszać własne nowe propozycje. Najczęściej jednak słowem roku zostaje jeden z wyrazów proponowanych. W skład kapituły wchodzi: Jerzy Bartmiński (UMCS), Jerzy Bralczyk (UW), Katarzyna Kłosińska (UW), Ewa Kołodziejek (USz), Marek Łaziński (UW), Andrzej Markowski (UW), Jan Miodek (UWr), Renata Przybylska (UJ) i Halina Zgółkowa (UAM). Oba plebiscyty – internetowy i w kapitule ekspertów – są organizowane przez Uniwersytet Warszawski, ale mają charakter ogólnopolski.

Słowem roku 2020 w głosowaniu kapituły oraz internautów został *koronawirus*, na drugim miejscu znalazła się *kobieta* (w werdykcie kapituły w liczbie mnogiej *kobiety*). Na trzecim miejscu kapituła umieściła *pandemię*, a internauci *apostazję*. Słowa roku z poprzednich lat podajemy w kolejności 1) słowo kapituły oraz 2) słowo internautów:

2019: 1) *klimat*, 2) *LGBT*; 2018: 1) i 2) *konstytucja*; 2017: 1) *puszcza*, 2) *rezydent*; 2016: 1) *trybunał*, 2) *pięćset plus*; 2015: 1) i 2) *uchodźca*; 2014: 1) *kilometrówka*, 2) *separatysta*; 2013: *gender*; 2012: *parabank*; 2011: *prezydencja* (w latach 2011 i 2012 głosowała tylko kapituła).

Od roku 2016 wybierane jest także młodzieżowe słowo roku w plebiscytcie internetowym wydawnictwa PWN. Wyniki plebiscytu ogłasza kapituła w składzie: Marek Łaziński (UW), Bartek Chaciński („Polityka”), Ewa Kołodziejek (USz), Anna Ewa Wileczek (UJK). Kapituła kieruje się liczbą zgłoszeń, ale ma prawo wykluczyć z klasyfikacji słowa obraźliwe, wyszydzające konkretne osoby lub nawołujące do nienawiści. W roku 2020 kapituła postanowiła nie wskazywać słowa roku, ponieważ na pierwszych miejscach znalazły się wyrazy zaogniające konflikt polityczny, a to jest sprzeczne z ideą plebiscytu.<sup>2</sup> Młodzieżowe słowa poprzednich lat to: 2016 *sztos*, 2017 *XD*, 2018 *dzban*, 2019 *alternatywka*.

---

<sup>2</sup> Decyzja kapituły wywołała liczne negatywne reakcje, chodziło przede wszystkim o wykluczenie z plebiscytu rzeczownika *Julka* w czasie, kiedy na ulicach strajkowały młode dziewczyny. Warto podkreślić, że w plebiscytcie na młodzieżowe słowo roku nie zakazujemy słów, opisujemy różne zgłoszenia, ale nie chcemy, by wyraz zwyczajnie wpisywał się w kontekst sporu politycznego.

### 3.2. Słowa roku na świecie

Słowa roku wybiera się w wielu krajach, w niektórych organizuje się plebiscyt internetowy, w innych decydują kapituły specjalistów – nie zawsze językoznawców. Plebiscyty organizują uczelnie, wydawnictwa słownikowe języka angielskiego, redakcje prasowe i grupy nieinstytucjonalne zrzeszające filologów, pisarzy czy dziennikarzy.

Słowa zwycięskie w różnych krajach są oczywiście różne, bo odzwierciedlają różne dyskursy. Można jednak wskazać słowa i tematy wspólne. W roku 2020 takim tematem była oczywiście *pandemia*. Słowem roku 2015 w Polsce, Francji, Niemczech, Rosji, Czechach były rzeczowniki o znaczeniu *uchodźca*, w innych krajach te rzeczowniki zajęły kolejne miejsca na podium. W 2016 roku powtarzały się określenia związane z kryzysem mediów: *fake news* czy *post-truth* (przymiotnik przełożony na polski błędnie jako *postprawda*) [Łaziński 2017a i b]. Od kilku lat obserwujemy jednomyślność w wyborze słów związanych z kryzysem klimatycznym (zob. p. 4.). Przed kryzysem uchodźczym, apogeum kryzysu klimatycznego oraz pandemią słowa roku w różnych krajach rzadziej się pokrywały, do wyjątków należał powtarzający się w wielu plebiscytach rzeczownik *selfie*.

Oto przegląd zagranicznych słów roku ostatnich 5 lat (boldem wyróżniono słowa związane z klimatem lub przyrodą).

#### Wielka Brytania

Słowniki oksfordzkie: 2016 *post-truth*, 2017 *youthquake* (trzęsienie ziemi młodych), 2018 **toxic**, 2019 **climat emergency**, 2020 nie wybrano słowa roku.

Harper Collins: 2016 *Brexit*, 2017 *fake news*, 2018 **single use** (opakowania jednorazowe), 2019 **climat strike**, 2020 *lockdown*.

#### USA

American Dialect Society: 2016 *dumpster fire* (pożar w śmietniku), 2017 *fake news*, 2018 *tender age shelter* (eufemizm na oznaczenie ośrodków odosobnienia dzieci imigrantów), 2019 *(my) pronounces* (zaimki, także neutratywne), 2020 *Covid*.

Słowniki Meriam Webster: 2016 *surreal*, 2017 *feminism*, 2018 *justice*, 2019 *they* (lp.), 2020 *pandemic*.

#### Francja

Festival du mot: 2016 *réfugiés* (uchodźcy), 2017 *renouveau* (odnowa – hasło prezydenta Macrona), 2018 *femme* (kobieta), **climat**.

Słowniki Le Robert: 2019 *impacté* (pod wpływem), 2020 *confinement* (ograniczenia pandemiczne).

Niemcy (Gesellschaft für Deutsche Sprache): 2016 *postfaktisch*, 2017 *Jamaika-Aus* (fiasko zielono-czerwono-żółtej koalicji), 2018 **Heißzeit** (czas gorąca), 2019 *Respektrente*, 2020 *Corona-Pandemie*.

Austria: 2016 *Bundespräsidentenstichwahlwiederholungsverschiebung* (przesunięcie drugiej tury wyborów prezydenckich), 2017 *Vollholler* (wielka bzdura), 2018 *Schweigekanzler* (milczący kanclerz), 2019 *Ibiza* (symbol afery), 2020 *Babyelefant* (słoniątko – ikoniczny symbol dystansu w przestrzeni publicznej).

#### Szwajcaria

Słowo niemieckojęzyczne: 2016 *Filterblase* (bańka informacyjna), 2017 *#metoo*, 2018 *Doppeladlers* (dwugłowy orzeł – gest szwajcarskiego piłkarza albańskiego pochodzenia na mistrzostwach świata), 2019 **Klimajugend** (młodzież dla klimatu), 2020 *systemrelevant* (istotny dla systemu – w kontekście gospodarki w pandemii).

Słowo francuskojęzyczne: 2017 *harcèlement* (molestowanie), 2018 *charge mentale* (obciążenie intelektualne (psychiczne)), 2019 **vague verte** (zielona fala – w polityce i świadomości społecznej), 2020 *Coronagraben* (dosł. okopy korony – różnice między kantonami w regulacjach pandemicznych).

Słowo włoskojęzyczne: 2019: **onda verde** (zielona fala), 2020 *pandemia*.

Słowo retoromańskie: 2019 **luf** (wilk), *mascrina* (maseczka).

Rosja: 2016 *renowacja* (o wyburzaniu bloków mieszkalnych w Moskwie), 2017 *breksit*, 2018 *novičok*, 2019 *protest*, 2020 *obnulenie* (wyzerowanie – liczenie od nowa kadencji prezydenta).

Czechy („Lidove Noviny”, słowa redakcji i czytelników): 2016 *pražská kavárna* (prezydent Zeman o opozycji), 2017 *Antibabiš* (ruch przeciwników premiera Babiša), *sorry* (lapsus Babiša w odpowiedzi na pytanie o finanse), 2018 *Rambohafík* (pies polityczki sfotografowany na tle grobu nieznanego żołnierza), **sucho**, 2019 *motýle* (słowacka forma gramatyczna w ustach prezydenta Czech), **klima**, 2020 *lockdown*, *Covid-19*.

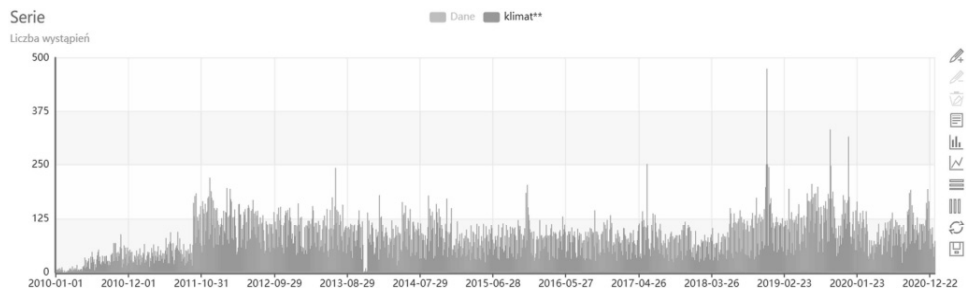
Słowenia: 2016 *begunec* (uchodźca), 2017 *evropski prvaki* (mistrzowie Europy (w koszykówce)), 2018 **čebela** (pszczoła), 2019 **podnebje** (klimat), 2020 *karantena* (kwarantanna).

#### 4. POLE LEKSYKALNE KLIMATU I PRZYRODY JAKO ŹRÓDŁO SŁÓW KLUCZY DYSKURSU PUBLICZNEGO

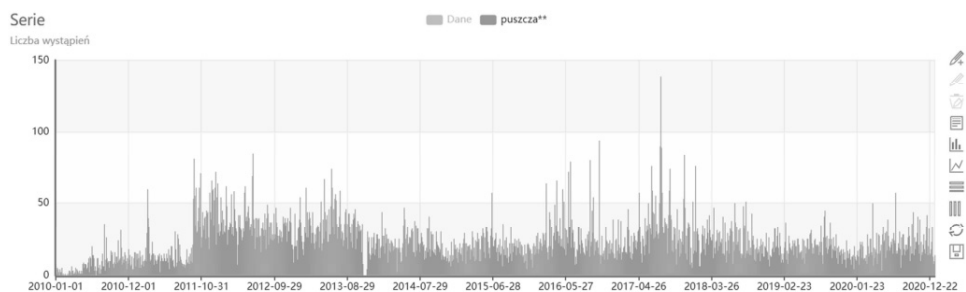
Polskie słowa miesiąca wyraźnie odzwierciedlają zmiany w przyrodzie, zmiany klimatyczne od początku roku 2017. Słowami stycznia 2017 były *powietrze* i *smog*, słowem lutego *drzewo* – w związku z ustawą pozwalającą na wycinanie drzew na prywatnych terenach. W czasie wycinki świerków w Puszczy Białowieskiej oraz protestów przeciw tej wycince słowem czerwca stała się *puszcza*. *Puszcza* była też słowem roku 2017 w głosowaniu kapituły, także *smog* znalazł się na podium słów tego roku. Słowem roku 2018 został rzeczownik *klimat*, który wygrał plebiscyt w kapitule w roku 2019.

Swoistą inwazję pola leksykalnego klimatu w dyskursie publicznym w roku 2017 zilustrujemy wykresami frekwencji trzech słów na przestrzeni lat 2010–2021. Wykresy pochodzą z wyszukiwarki tekstów prasowych oraz publicznych forów internetowych frazeo.pl [więcej Pezik 2020].

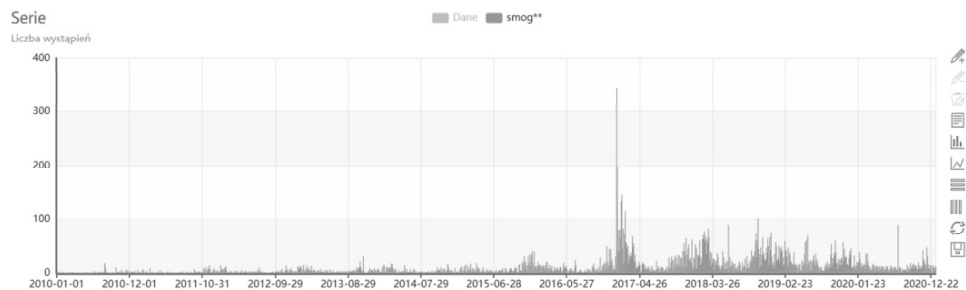
Frekwencja *klimatu* – słowa roku 2019 w kapitule językoznawców – jest w miarę równomierna w całym okresie z wyraźnym wzrostem w roku 2019.



Frekwencja *puszczy* – słowa czerwca i słowa roku 2017 w kapitule językoznawców osiąga maksimum w połowie roku 2017.



Frekwencja *smogu* – słowa stycznia 2017 wzrasta najwyraźniej ze wszystkich ilustrowanych słów na początku roku 2017.



Przed rokiem 2017 przyroda była obecna w słowach miesiąca jako anomalie lub ciekawe zjawiska atmosferyczne i astronomiczne: słowo czerwca 2013 to *nawałnica*, słowo lipca 2014 *upał* i słowo marca 2015 *zaćmienie*. Komentarze do słów miesiąca z zasady się nie powtarzają, dlatego tragiczną nawałnicę na Pomorzu w sierpniu 2017 odnotowano pod hasłem *szkoda i uszkodzony*. Katastrofy lub sytuacje krytyczne spowodowane przez anomalie przyrody lub przez niedostateczną ostrożność w obcowaniu z nią tworzą ważną kategorię leksykalną, do której należą oprócz wspomnianych *smogu* i *powietrza* także słowo stycznia 2018 *ratunek* (na szczycie K2) oraz słowo lipca 2018 *jaskinia* (dzieci uwięzione w jaskini w Tajlandii), słowo lutego 2020 *wiatr* (gwałtowny wiatr wstrzymał wtedy loty w Europie).

Z powyższą kategorią, którą można by zatytułować „Co natura może uczynić z człowiekiem?” kontrastuje kategoria „Co człowiek czyni naturze?”. Ta druga kategoria ujawnia się przede wszystkim w słowach *klimat*, *klimatyczny* używanych w kontekście *ocieplenie / zmiany klimatu*, *strajk klimatyczny*. Jeśli szkody wyrządzone klimatowi są abstrakcyjne ze względu na globalną skalę, to rabunkowa wycinka drzew (słowo marca 2017 *drzewo* i czerwca 2017 *puszcza*) ukonkretnia to zagrożenie. Ukonkretnia, a nawet animizuje te zagrożenia los zwierzęcia przewożonego w zatrważających warunkach na handel (słowo listopada 2018 *tygrys*) czy los zwierząt futerkowych (słowa listopada 2020 *zwierzę* i *futro*).

Zarysowane tu dwie kategorie słów miesiąca związanych z przyrodą można podsumować symbolicznie dwoma słowami roku, które w głosowaniu kapituły językoznawców uzyskały pierwsze miejsca. Słowem roku 2017 była *puszcza* ewokująca zagrożenie konkretnego obszaru leśnego. Słowem roku 2019 jest *klimat*, którego kontekst użycia ukazuje najbardziej ogólne zagrożenia przyrody.

Słowa związane z przyrodą i klimatem zajmują jeszcze więcej miejsca w plebiscytach zagranicznych i to od znacznie dłuższego czasu. I tu słowem najbardziej kluczowym jest *klimat*, a właściwie jego odpowiedniki wyrosłe z tego samego grecko-łacińskiego rdzenia (wyjątkiem jest słoweńskie *podnebje*) oraz derywaty i związki frazeologiczne takie jak *climate emergency*, *climate strike* czy *Klimajugend*. Klimat pojawia się w dyskursie publicznym w kontekście ocieplenia, dlatego ważnym polem leksykalnym obecnym w słowach roku jest *upał* i *susza*; tu należy odnotować czeskie i niemieckie słowa roku 2019: *sucho* oraz pomysłowe złożenie *Heißzeit* na wzór *Eiszeit* (epoka lodowcowa); ten wyraz oznacza nie tylko upały roku 2018 roku, lecz całą epokę gorącego klimatu.

Wśród słów roku na świecie pojawiały się też inne wyrazy związane z przyrodą. Wydawnictwo Harper Collins wybrało w roku 2018 słowo *single use* – odnoszące się do opakowań jednorazowych, które zagrażają przyrodzie. Rzadkim wyjątkiem słowa nacechowanego pozytywnie związanego z przyrodą jest słoweński wyraz roku 2018 *čebela* (pszczoła). Jednak na obszarze języka angielskiego i niemieckiego zdecydowanie



ważniejsze są nazwy abstrakcyjne z kategorii „Co człowiek czyni naturze”, a nie z kategorii „Co natura może uczynić z człowiekiem”. Przypomnijmy, że *Umweltschutz* (ochrona środowiska) to jedno z najważniejszych pojęć (symboli kolektywnych) analizowanych w badaniach M. Fleischera jeszcze w latach dziewięćdziesiątych, a *Klimakatsatrophe* to niemieckie słowo roku 2007. Takie są trendy myślenia o klimacie we współczesnym świecie, tak też kształtuje się poczucie istotności poszczególnych słów w dyskursie publicznym. Wyniki plebiscytów na słowo roku to poczucie tylko odzwierciedlają.

## Bibliografia

- M. Abramowicz, J. Bartmiński (red.), 2019, *Leksykon aksjologiczny Słowian i ich sąsiadów*, t. 4: *Wolność*, Lublin.
- J. Bartmiński, 2016, *Słowa klucze, kulturemy, koncepty kulturowe*, „Przegląd Humanistyczny” 3(454), s. 21–30.
- J. Bartmiński (red.), 1996–, *Słownik stereotypów i symboli ludowych*, t. 1: *Kosmos 1996–2012*, t. 2: *Rośliny 2017–2018*, Lublin.
- J. Bartmiński, M. Grzeszczak, 2014, *Jak rekonstruować kanon wartości narodowych i europejskich?*, „Etnolingwistyka” 21, s. 21–44.
- J. Bartmiński i in. (red.), 2015, *Leksykon aksjologiczny Słowian i ich sąsiadów*, t. 1: *Dom*, Lublin.
- J. Bartmiński (red.), 2016, *Leksykon aksjologiczny Słowian i ich sąsiadów*, t. 5: *Honor*, Lublin.
- J. Bartmiński i in. (red.), 2016, *Leksykon aksjologiczny Słowian i ich sąsiadów*, t. 3: *Praca*, Lublin.
- W. Chlebda i in. (red.), 2018, *Leksykon aksjologiczny Słowian i ich sąsiadów*, t. 2: *Europa*, Lublin.
- M. Fleischer, 2003, *Polska symbolika kolektywna*, Warszawa.
- M. Kwiecień, M. Łaziński (red.), 2019, *Słowa roku, słowa miesiąca, słowa dnia*, Warszawa.
- M. Łaziński, 2016, *Słowa klucze polskiego dyskursu publicznego. Słowa dnia i słowa roku*, „Przegląd Humanistyczny” 3(454), s. 75–94.
- M. Łaziński, 2017a, *Postprawda. Niedoszłe słowo roku*, „Poradnik Językowy” z. 5, s. 85–92.
- M. Łaziński, 2017b, *Słowo roku 2016 w Polsce i na świecie. Trybunał i pięćset plus w cieniu postprawdy*, „Tekst i Dyskurs” 10, s. 245–262.
- P. Pezik, 2020, *Budowa i zastosowanie korpusu monitorującego MoncoPL*, „Forum Lingwistyczne” 7, s. 133–150.
- W. Pisarek, 2002, *Słowa sztandarowe*, Kraków.
- „Przegląd Humanistyczny” 2016, 3(454), red. nauk.: M. Łaziński (numer tematyczny *Słowa klucze*).
- A. Wierzbicka, 2007, *Słowa klucze. Różne języki – różne kultury*, Warszawa.
- R. Williams, 1976, *Keywords. A Vocabulary of Culture and Society*, Londyn.
- K. Wyka, 1973, *Słowa-klucze* [w:] E. Miodońska-Brookes, A. Kulawik, M. Tatara (red.), *Stylistyka polska. Wybór tekstów*, Warszawa, s. 153–167.

***Climate and its lexical field as keywords  
of the contemporary public discourse***

Summary

This paper presents increased frequency of vocabulary related to climate and health in public discourse and the position of this vocabulary in Polish and foreign word of the year contests. The first part of the text discusses the notion of keywords, methods of their distinction, and word frequency monitoring works at the University of Warsaw. These works are composed of: 1) monitoring of the frequency of the vocabulary in daily newspapers against a comparable corpus covering 12 months, 2) selection of the word of the month from the most frequent words and describing it in philological terms, 3) word of the year contests using the most frequent words as propositions. The second part of the paper presents individual words from the lexical field of climate selected as words of the month and of the year, such as *upał* (heat), *nawałnica* (a storm), *smog* (smog), *drzewo* (a tree), *puszcza* (a forest), *klimat* (climate). Part three demonstrates words from this lexical field in Polish and foreign word of the year contests. The discussed lexical field was divided into working categories: 1) “What the nature can do to a human being”, e.g. *nawałnica* (a storm), *smog* (smog), and 2) “What a human being does to the nature”, e.g. *drzewo* (a tree), *puszcza* (a forest) (tree cutting in a forest), *klimat* (climate) (climate change). The latter category gathers words with a greater symbolic power, more abstract, more appropriate as keywords in the long run.

**Keywords:** keywords – frequency – word of the year contest – significance of a word – climate

Trans. Monika Czarnecka